

УДК 377:338.48(438)

Сокол Т. Г. Становлення і зміст професійної підготовки кадрів для
сфери туризму в Польщі.

Сокол Т. Г. Становление и содержание профессиональной
подготовки кадров для сферы туризма в Польше.

Sokol T. G. Development and the Content of Tourism Staff Vocational Training
in Poland.

Анотація

Сокол Т. Г. Становлення і зміст професійної підготовки кадрів для сфери туризму в Польщі. В статті розкриваються етапи становлення вищої освіти в туристичній сфері країни; надається загальна характеристика сучасного стану туристичної освіти в Польській Республіці, державної політики в сфері вищої туристичної освіти, основних завдань і кроків її реформування у відповідності з цілями Європейського простору вищої освіти. Подається аналіз проблем підготовки фахівців туристичної сфери Польщі. Аналізується зміст туристичної освіти в Польщі зокрема – в частині спеціальних туристичних дисциплін.

Ключові слова: вища освіта в сфері туризму, система підготовки кадрів, зміст туристичної освіти.

Аннотация

Сокол Т. Г. Становление и содержание профессиональной подготовки кадров для сферы туризма в Польше. В статье раскрываются этапы становления высшего образования в сфере туризма страны, подается общая характеристика современного состояния туристского образования в Польской Республике, государственной политики в сфере высшего туристского образования, основных заданий и шагов ее реформирования в соответствии с целями Европейского пространства высшего образования; подается анализ проблем подготовки специалистов сферы туризма Польше; анализируется содержание

туристского образования в Польше, в частности - относительно специальных туристских дисциплин.

Ключевые слова: высшее образование в сфере туризма, система подготовки кадров, содержание туристского образования.

Annotation:

Sokol T. Development and the Content of Tourism Staff Vocational Training in Poland. The article represents the stages of higher tourism education system development in the Polish Republic; the general overview of the current state of tourism education in the country, the state policy regulations of the higher tourism education, the main objectives and the stages of its reforming according to the Common European higher education requirements. In recent years when Polish government approved of Bologna Declaration and joined the Common European educational space, the higher education system has actively been reformed, European standards have been introduced which, in its turn, has led to the international acknowledgement of Polish higher education system. The paper also deals with the analysis of problems in future tourism employees' training in Poland. Polish experience can be of great use in the process of reforming Ukrainian tourism education system. The reforms have positively resulted in the activity of higher educational establishments in Poland: the number of specialties in tourism has increased the training methods have become more numerous and varied.

The content of tourist education in Poland, particularly, in special tourist subjects has been analyzed and the ways of improving the vocational tourism staff training have been identified.

Key words: tourism higher education, staff vocational training system, content of tourism education.

Постановка проблеми. У першій половині 1990-х років Польща продемонструвала вражаючу динаміку розвитку в'їзного туризму, про що свідчить аналіз даних статистики Всесвітньої туристичної організації. З

1990 до 1995 року за кількістю відвідувань іноземних туристів країна перемістилась з 28-го на 9-те місце у світі, прийнявши відповідно 3,4 і 19,420 млн. туристів (зростання – 571%). Ще більших результатів досягла Польща у збільшенні доходу від прийому іноземних туристів – на 1955%. Якщо у 1990 році цей дохід складав 358 млн. ам. дол., то в 1995 році – 6,4 млрд. ам. дол., що дозволило країні переміститись з 65-го на 15-те місце у списку країн-лідерів світової туристичної галузі, а світовій пресі заговорити про „польське туристичне диво” і навіть про „польську туристичну революцію”.

Нині кількість туристів, які відвідують країну, дещо зменшилася, але все ще залишається досить значною – 15 845 тис. у 2013 році [1, с.8]. Фахівці туристичної науки відзначають наступні основні зміни у характері польського туризму: заміна соціального туризму комерційним з одночасним підвищенням стандартів обслуговування; розвиток різних форм туризму, що практикуються у світі; зміни у туристичній інфраструктурі, поява нових типів засобів розміщення; перетворення туризму на важливу складову економічного розвитку Польщі [2, с.393-394]. Це висуває нові вимоги також і до професійної освіти в галузі польського туризму.

Достатньо великий обсяг напрацювань в галузі навчання туристичних кадрів, близькість проблем, що вирішуються країнами колишнього соцтабору, робить досвід цих країн для нас особливо цікавим. Тому аналіз стану професійної підготовки кадрів для сфери туризму в Польщі може бути корисним для вирішення проблем становлення професійної туристичної освіти в Україні.

Аналіз попередніх досліджень. Досвід підготовки туристичних кадрів у Польщі частково висвітлювався польськими та українськими освітянами у матеріалах конференцій та збірниках наукових статей [3; 4 та ін.], але аналізу змісту вищої туристичної освіти, зокрема – спеціальних

туристичних дисциплін у Польщі увага вітчизняними дослідниками майже не приділялася.

Метою цієї статті є висвітлення етапів становлення вищої туристичної освіти в Польській Республіці та аналіз змісту польських освітніх стандартів в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Початок туристично-рекреаційної освіти в Польщі відносять до 30-років ХХ ст. Слово „туризм” в Польщі вперше було вжито Станіславом Лешчинським. Він був ініціатором створення, а потім і керівником післядипломних курсів з туризму (1936 рік). Це був один з перших дослідницьких закладів такого типу в світі. Після другої світової війни розпочато підготовку кадрів для сфери туризму в 1956 році в Головній школі планування та статистики у Варшаві. До процесу підготовки кадрів для потреб туризму підключились також навчальні заклади фізичного виховання. В 1962 році створено кафедру туризму в Варшавській академії фізичного виховання. Навчання відбувалось тільки в формі спеціальностей, що реалізуються в рамках напряму фізичного виховання. З 1974 року відзначається динамічний розвиток підготовки зі спеціальностей сфери туризму і рекреації. В Познанській Академії фізичного виховання створений факультет туризму і рекреації, а випускники цього напряму отримали професійне звання магістра туризму. Роком пізніше подібні факультети виникають у Краківській та Вроцлавській Академіях фізичного виховання.

На початку 70-х років розпочато підготовку кадрів для сфери туризму також в університетах: Ягелонському, Лодзькому, Варшавському та Вроцлавському; в економічних академіях: Краківській, Познанській, у філіалі Вроцлавської в Зеленій Гурі та у Головній торговій школі у Варшаві. Але тільки у 1980-х роках розпочато підготовку вчителів для проведення занять з туризму з молоддю. Ця підготовка проводиться у Вищій педагогічній школі в Бидгощі та Зеленій Гурі.

Динамічне та не корисне з точки зору якості підготовки зростання кількості вищих навчальних закладів в Польщі залишило також свій відбиток і в сфері підготовки спеціалістів з туризму та рекреації. Нині в Польщі підготовку кадрів для цієї сфери проводять 116 вищих навчальних закладів широко диференційованого профілю. Нажаль, велика кількість туристичних шкіл при „виключно скромній кількості” працівників науки - спеціалістів з туристичних дисциплін негативним чином вплинула на якість підготовки туристичних кадрів [5, с. 24-25].

Однією з перших ініціатив покращення якості освіти у Польщі стало підписання у 1997 році ректорами польських університетів „Угоди про співпрацю в справі якості освіти” („Porozumienie па rzecz jakości kształcenia”). Тоді ж було створено Університетську Акредитаційну Комісію – урядову організацію з системи оцінки якості освіти в університетах.

19 червня 1999 року міністри освіти 29 країн (в тому числі Польщі) підписали Болонську декларацію. В цьому документі вони засвідчували волю створення Європейського простору вищої освіти, що забезпечує інноваційність та еластичність програм навчання, мобільність студентів та працівників школи, а також підтвердження високої якості освіти. Болонський процес підтримано як інституціями міжнародними, так і державними. На рівні державному головним координатором процесу у Польщі є Міністерство науки та вищої освіти.

У Польщі існує декілька типів навчальних закладів, в яких можна отримати вищу освіту: коледжі, вищі професійні школи, школи вищої освіти, академії, університети. В травні 2004 року Польща приєдналась до Європейського союзу. Дипломи польських вузів визнаються в усіх країнах ЄС, не потребуючи при цьому додаткового підтвердження. Система освіти в Польщі функціонує за загальноєвропейською схемою (ECTS) і відповідає міжнародним нормам класифікації (ISCED) [6].

В липні 2007 року Міністр науки та вищої освіти Польщі затвердив до використання у ВНЗ нові стандарти навчання, в тому числі – у сфері туристичної освіти (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP z 12 lipca 2007 roku). У постанові вказано, що прийнятий Польщею Болонський процес зобов'язує реалізувати трирівневе навчання на більшості напрямів вищої школи:

- 1 рівень дає випускнику професійне звання ліцензіата (в технічній освіті – інженера) – не менше 6 семестрів, 1900 годин (180 кредитів);
- 2 рівень – магістр – не менше 4 семестрів, 900 годин (120 кредитів);
- 3 рівень – доктор (є питанням дискусійним, оскільки туристика є предметом різних наук в Польщі).

Стандарт містить освітньо-кваліфікаційні характеристики ліцензіата та магістра, в яких викладені наступні вимоги до випускника вищої школи з туризму [7, с. 8]:

1. Вимоги до кваліфікації випускника – ліцензіата:

Випускник повинен мати загальні знання в сфері наук природознавчих, суспільних та аграрних (с/г) по завершенню інженерного навчання. Мусить бути ознайомлений з проблематикою організаційно-правовою та географічною. Мусить бути готовим до початку діяльності в сфері туризму і рекреації. Випускник повинен мати наступні вміння: організації праці та підприємництва в сфері туризму і рекреації, розробки туристичної пропозиції для різних груп споживачів, а також встановлення контактів та спілкування щонайменше на одній з іноземних мов. Випускник мусить бути готовий до провадження власної господарської діяльності (в т. ч. аграрного характеру – інженерна освіта) і до праці в туристичних бюро, готелях, закладах відпочинку, спорту і рекреації, в центрах рекреації та біологічного відновлення; в господарствах агротуристичних та закладах аграрно-консультаційних; в урядовій

адміністрації та органах самоуправління; в громадських організаціях, фондах і спілках, а також – у освітніх закладах (по отриманню вчительської спеціальності відповідно до стандартів професії вчителя). Випускник має володіти іноземною мовою не гірше вимог B2 Європейської системи опису мовної освіти Ради Європи, а також спілкуватися професійною іноземною мовою. Випускник повинен бути готовий до провадження навчання другого рівня.

2. Вимоги до кваліфікації випускника – магістра:

Випускник мусить мати ширші (порівняно з першим рівнем) знання та вміння, які дають йому можливості самостійної менеджерської діяльності у сфері туризму та рекреації. Повинен бути готовим до прийняття рішень та розв'язання проблем діяльності в сфері туризму та рекреації та управління туристичними і рекреаційними закладами. Повинен вміти працювати з людьми та керувати людськими колективами. Випускник повинен бути готовим до праці в підприємствах туризму та рекреації, в урядовій адміністрації та органах самоуправління, а також у освітніх закладах (по отриманні вчительської спеціальності відповідно до стандартів професії вчителя). Випускник повинен бути готовий до науково-дослідницької роботи та продовження освіти на третьому рівні (докторському).

Відповідно до ОКХ складено ОПІ підготовки спеціаліста з туризму. Проаналізувавши блоки дисциплін стандарту підготовки фахівців з туризму, ми бачимо, що у стандарті до базових дисциплін підготовки ліцензіата віднесені дисципліни гуманітарно-природничого блоку і частково – економічного та управлінського (по одному предмету), а у наборі дисциплін професійного спрямування, де зазначені спеціальні туристичні дисципліни: організаційно-технологічні (готельне господарство, харчування), ресурсознавчі (географія туризму, краєзнавство, формування середовища та охорона природи), організаційно-управлінські (організація туристичної діяльності, повіти і гміни в

туристичному господарстві (власне – регіональна організація та управління туризмом) та професійно-орієнтаційні (основи туризму, основи рекреації, фізичне виховання, перша домедична допомога), також присутні дисципліни економіко-фінансового блоку (економіка туризму і рекреації, основи фінансів та обліку), блоку менеджменту та маркетингу (основи маркетингу, безпека праці та ергономіка), інформаційно-статистичного та математичного блоків (інформаційна технологія, основи статистики), блоків гуманітарних та мовних дисциплін (педагогіка вільного часу, соціологія, основи філософії, основи етики, англійська мова), а також дисципліни аграрні (продовольчі), такі як продукція рослинна і тваринна, якість сировини та продовольчих товарів, які, втім, можуть складати основу товарознавства харчових продуктів у громадському харчуванні.

До базових дисциплін підготовки магістра віднесені дисципліни гуманітарного блоку (соціологія вільного часу та історія мистецтв) та ресурсознавчі спеціальні туристичні дисципліни (туристичні макрорегіони світу та туристичні регіони Польщі). Натомість набір дисциплін професійного спрямування містить як спеціальні туристичні дисципліни: переважно організаційно-управлінські (туристична політика, туристичне планування, туристичний консалтинг, перспективи розвитку туризму і готельного господарства в ХХІ ст. в світі паблік рілейшнз, агротуризм (сільський туризм) і дві організаційно-технологічні (туристичний продукт, організація спортивно-рекреаційних заходів), так і дисципліни блоку менеджменту і маркетингу (управління туристичним підприємством, марковані продукти польського туризму), а також – по дві дисципліни, інформаційно-статистичного (інформатика в туризмі та рекреації, методи статистичних досліджень в туризмі) та природничого (біорозмаїття, здорове виховання) блоків та одну – мовного (англійська мова).

Таким чином, можна зробити висновок, що згідно стандарту серед спеціальних туристичних дисциплін професійно-орієнтаційні дисципліни вивчаються студентами туристичних ВНЗ Польщі на першому –

ліцензіатському – рівні підготовки. На другому – магістерському – рівні підготовки домінують організаційно-управлінські дисципліни блоку спеціальних туристичних дисциплін.

Крім того стандарти професійної підготовки містять додаткові вимоги до навчальних програм на ліцензіатському рівні:

- Навчальні програми повинні передбачати заняття фізкультурою – в обсязі 60 годин, які можна розділити на 2 пункти Європейської кредитної системи; іноземними мовами – в обсязі 120 годин, на які слід визначити до 5 пунктів ЄКС; інформаційні технології – в обсязі 30 годин, яким належить відвести 2 пункти ЄКС. Зміст навчальних дисциплін в сфері інформаційних технологій: основи інформаційних технік, перетворення текстів, калькуляційні листи, база даних, менеджерська графіка та/або презентація, послуги в інформаційних мережах, отримання та перетворення інформації – повинні представляти щонайменше відповідно підібрану інформацію, що міститься в модулях, які вимагаються для отримання Європейського Сертифікату Комп'ютерних Вмін (ECDL – European Computer Driving License).

- Навчальні програми повинні містити гуманітарні дисципліни, зокрема з філософії, соціології та етики, в обсязі не меншому за 60 годин, яким слід відвести не менше 3 пунктів ЄКС.

- Навчальні програми повинні передбачати заняття з охорони інтелектуальної власності, безпеки та охорони праці та ергономії.

- Навчальні програми повинні охоплювати всі головні та професійно-орієнтовані дисципліни щонайменше з 8 навчальних періодів ліцензіатського курсу або щонайменше з 10 навчальних періодів інженерного курсу, в тому числі дисципліни з туризму, рекреації, географії туризму, краєзнавства, організації туристичної діяльності (обслуговування туристичного руху), а також економіки туризму та рекреації в мінімальній кількості 30 годин кожна у перерахованих періодах навчання.

- Щонайменше 50 % занять повинні становити семінари або аудиторні практичні роботи, проєктовані або на місцевості (виїзні).

- В курсі ліцензіатської підготовки студент отримує 10 пунктів ЄКС на підготовку до державних іспитів, у тому числі – дипломної роботи, якщо вона передбачена навчальною програмою.

- В курсі інженерної підготовки студент отримує 15 пунктів ЄКС на підготовку дипломної роботи (інженерного проєкту) та підготовку до державного іспиту.

У стандартах професійної підготовки спеціалістів туристичної сфери Польщі передбачаються також дисципліни за вибором ВНЗ, набір яких визначає конкретний вищий навчальний заклад. Серед державних вищих навчальних закладів по туризму – переважно академії, вищі школи та університети.

Висновки. Таким чином, польську систему освіти ми можемо віднести до „бінарного” типу, де поряд з державними ВНЗ – університетами та академіями (переважно на природничих (зокрема - географічних) факультетах, на факультетах економіки та менеджменту та факультетах фізичного виховання) вищу освіту та професійну підготовку у сфері туризму надають спеціалізовані приватні інститути, вищі школи та коледжі.

У стандартах професійної підготовки фахівців сфери туризму Польщі присутні предмети всіх необхідних блоків дисциплін з переважанням спеціальних туристичних дисциплін. У блоці спеціальних туристичних дисциплін – професійно-орієнтаційні, які вивчаються на етапі початкової ліцензіатської підготовки, ресурсознавчі, організаційно-технологічні та організаційно-управлінські, при чому питома вага останніх є переважаючою на етапі магістерської підготовки. У стандартах передбачаються також дисципліни за вибором ВНЗ, набір яких визначає конкретний вищий навчальний заклад.

Використана література:

1. Tourism Highlights. 2014 Edition [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mkt.unwto.org/.../unwto-tourism-highlights
2. Географія туризму: учебник / А.Ю.Александрова [и др.]; под ред. А.Ю.Александровой. – М.: КНОРУС, 2008. – 592 с.
3. Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. – К.: Тонар, 2007. – 354 с.
4. Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні: матеріали II –УІІ- і між нар. наук.-практ. конф. / за ред. І.В.Саух – Житомир : Вид-во ЖФ КІБІТ, 2008 – 2014 pp.
5. Koszycz T. Kształcenie kadr turystyczno-rekreacyjnych w Polsce a europejski obszar szkolnictwa wyższego / Tadeusz Koszycz // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. – К.: Тонар, 2007. – С. 23 – 28.
6. Polski Portal Edukacyjny. Szkoły wyższe [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.edu.info.pl>
7. Gworys W. Wyzsza Shkola Hotelarstwa i Turystyki w Czestochowie (Polska) Standardy kształcenia kadr turystycznych w shkolnictwie wyższym w Polsce / Weslaw Gworys // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. – Київ: Тонар, 2007. – С. 7 – 12.

References:

1. Tourism Highlights. 2014 Edition [Electronic resource]. Mode of access: www.mkt.unwto.org/.../unwto-tourism-highlights
2. Geography of tourism: textbook / A.U.Alexandrova [and others]; under the editorship of A.U.Alexandrova. – M.: KNORUS, 2008. – 592 p.

3. Tourist education in Ukraine: problems and perspectives: digest of scientific works – K. : Tonar, 2007. – 354 p.
4. Actual problems, modern view on prospects and development of touristic industry in Ukraine.: materials of II –VIII International scientific-practical conference / under the editorship of I.V.Sauh – Jitomir: JF KIBT, 2008 – 2014 years.
5. Koshych T. Touristic and recreational training in Poland and European space for higher education / Tadeush Koszczych // Tourist education in Ukraine: problems and perspectives: digest of scientific works – K. : Tonar, 2007. – P. 23 – 28.
6. Polish educational site. Universities. [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.edu.info.pl>
7. Gvorys V. Higher School of the hotel industry and tourism in Chenstohova (Poland). Training standards of touristic staff in higher education field in Poland / V.Gvorys // Tourist education in Ukraine: problems and perspectives: digest of scientific works – K. : Tonar, 2007. – P. 7 – 12.